

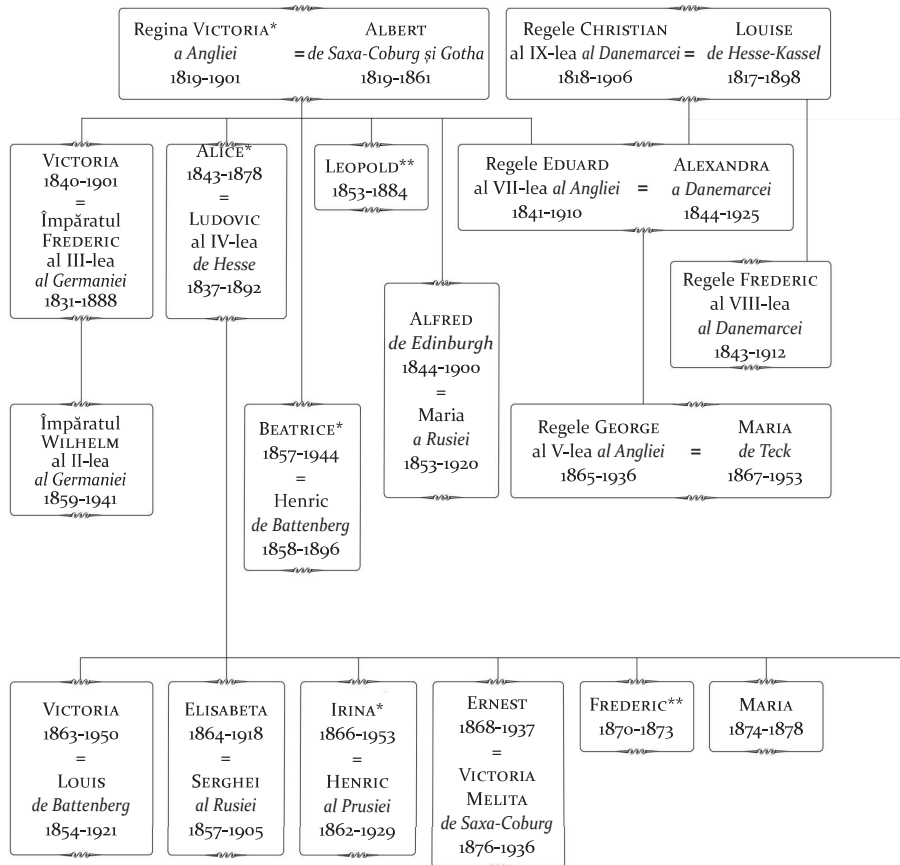
Înainte de a începe...

Conducătorul Rusiei este numit țar sau împărat (titlaturile sunt interșanjabile); soția lui este țarina sau împărăteasa, iar moștenitorul de sex masculin se numește țarevici. Celorlalți copii li se acordă titlul de mare duce, dacă sunt băieți, respectiv mare ducesă, dacă sunt fete. Acestea sunt transmise doar generației următoare – așadar și nepoții țarului sunt mari duci sau mari ducese. Însă un strănepot al lui deține doar rangul de prinț sau prințesă. Astfel, marii duci și marile ducese sunt superiori, ca rang, prinților și prințeselor.

Rușii poartă trei nume: un prenume, urmat de numele tatălui, având adăugat la sfârșit „-evici“ sau „-ovici“ (însemnând „fiul lui“) dacă sunt băieți și „-evna“ sau „-ovna“ („fiica lui“) dacă sunt fete, și numele de familie. Prin urmare, numele complet al fiicei lui Nicolae al II-lea era Anastasia Nicolaevna Romanova, iar numele complet al fiului țarului era Alexei Nicolaevici Romanov.

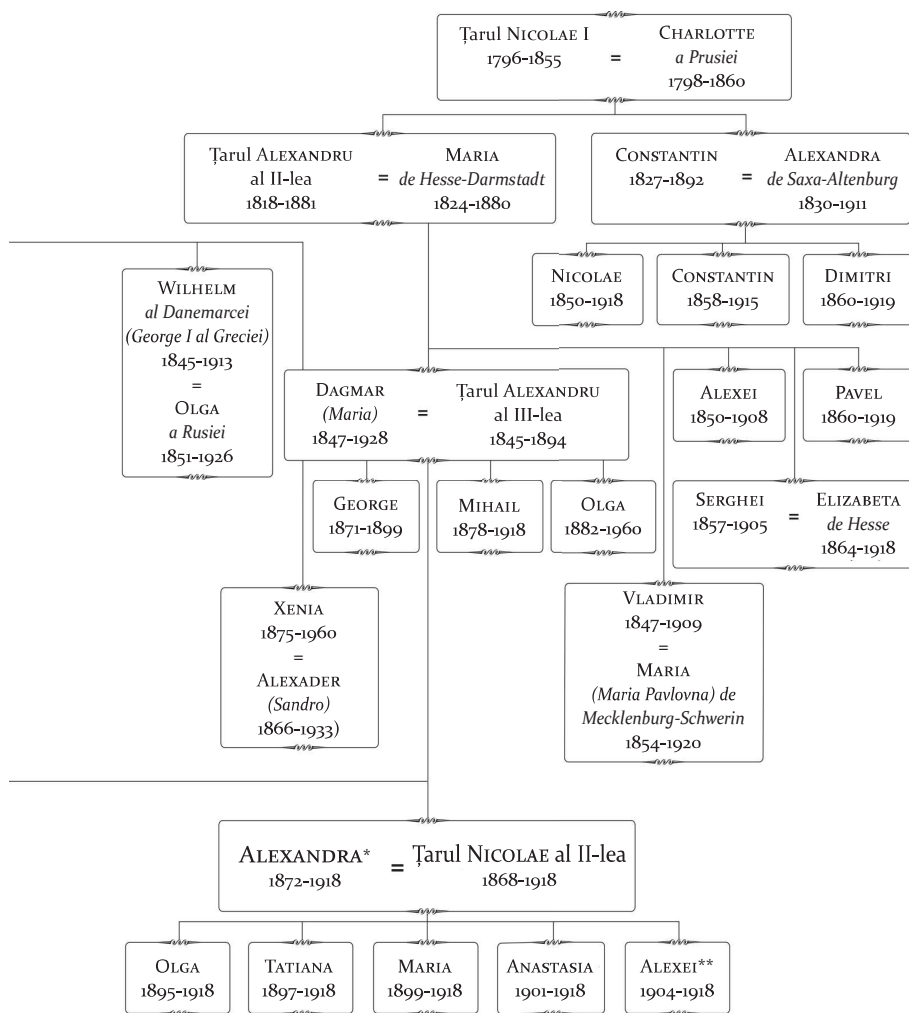
Datele rusești pot induce în eroare. Și aceasta fiindcă în timpul domniei lui Nicolae, Rusia folosea calendarul iulian, pe stil vechi, pentru a consemna trecerea zilelor, pe când aproape întreaga lume utiliza calendarul gregorian, pe stil nou. Din acest motiv, calendarul rusesc avea o întârziere de douăsprezece zile în secolul al XIX-lea și de treisprezece zile în secolul XX. Astfel, Anastasia s-a născut pe 5 iunie 1901, potrivit calendarului iulian, dar pe 18 iunie 1901, potrivit celui gregorian. Cum cititorii acestei cărți sunt familiarizați cu calendarul gregorian, toate datele din paginile ei corespund stilului nou.

Arborele genealogic al lui Nicolae și al Alexandrei

*Purtătoare de hemofilie

**Hemofilic

Notă: Acest arbore genealogic nu este complet. Complicatele relații de rudenie dintre familia lui Nicolae și cea a Alexandrei se întind de-a lungul a secole întregi, făcând dificilă includerea tuturor membrilor arborelui genealogic. Din acest motiv, rudele mai îndepărtate ale ultimei familii imperiale a Rusiei nu au fost incluse.

Oceanul Arctic

Marea Siberiei de Est

Marea Laptev

Marea Bering

IMPERIUL RUS

în jurul anului 1900

Marea Ohotsk

Lacul
Baikal

Irkutsk

Vladivostok

MONGOLIA

Marea Japoniei

JAPONIA

COREEA

IMPERIUL CHINEZ

Port Arthur

Rusia

1903

Cei aleși

În noaptea de 12 februarie 1903, un lung șir de trăsuri își croiau drum pe sub Porțile Imperiale ale Palatului de Iarnă din Sankt Petersburg. Uriașa clădire, întinsă pe aproape cinci kilometri de-a lungul fluviului Neva, acum înghețat, strălucea de lumini – masivele sale candelabre din cristal și aur reflectându-se de sute de ori în pereții acoperiți cu oglinzi ai sălilor de recepție, mari cât catedralele. Lumina arunca scipiri prietenoase, care contrastau puternic cu răceala zăpezii și a gheții de afară. Încotoșmănați în blănuri de samur, hermelină sau nurcă, pasagerii coborau din trăsuri și, înfruntând viforul de gheață, care hăulea peste Golful Finic, se grăbeau să pătrundă pe ușile arcuite.

Înăuntru, erau întâmpinați de acordurile orchestrei curții. Pături întinse de trandafiri, ramuri de liliac și mimoze, aduse special pentru acea seară tocmai din sudul Franței, parfumau aerul. Întinzându-și blănurile valeților care îi așteptau, doamnele se opreau în fața oglinzilor înalte ca să-și aranjeze veșmintele de mătase și părul pomădat, înainte de a urca pe larga scară de marmură care ducea la etaj.

O serie de săli, fiecare mai mare decât cea precedentă, îi întâmpina pe musafiri. Pretutindeni erau tavane și uși aurite, coloane de malahit și jasp, statui de marmură albă. Prin aceste săli se perindau oaspeții, luând pahare înalte de șampanie de

pe tăvile de argint, bătându-se unii pe alții pe spate, râzând, glumind, bârfind. Se simțeau în largul lor în acest mediu unde domnea opulența. Și asta fiindcă erau cu toții membri ai nobilimii – ai celor 870 de familii cunoscute în Rusia drept *belaya kost* – sintagmă însemnând, literal, „os alb“ sau, cum am spune noi, „cu sânge albastru“.

Purtând titluri de prinți, prințese, duci, baroni, conți și contese, membrii *belaya kost* reprezentau doar 1,5% din populație, dar dețineau 90% din bogățiile Rusiei. Educați și sofisticăți, mulți dintre ei aveau origini glorioase, trăgându-se din vechii prinți care stăpâniseră țara cu secole în urmă. Majoritatea trăiau într-un lux și o opulență incredibile, care erau, după cum spunea o prințesă, „o parte firească a existenței“. Ei își construiau palate de iarnă și de vară, pline cu antichități și neprețuite obiecte de artă, își comandau rochiile de la Paris, își făceau vacanțele în Italia sau pe Riviera Franceză și vorbeau engleza sau franceza (doar rar rusa, pentru că ar fi însemnat o lipsă de educație). Privilegiați prin naștere, cei din elită socializau doar între ei. Ei aparțineau acelorași cluburi, participau la aceleași petreceri, frecventau aceleași magazine, restaurante și saloane. Mai presus de orice, ei erau absolut convingși de superioritatea lor. Așa cum explica un membru al păturii de sus, nobilii aveau „acea calitate de a se număra printre cei aleși, de a fi privilegiați, de a nu fi la fel ca restul oamenilor“.²

Iar în acea seară ei se simțeau în mod deosebit „aleși“. Cu câteva săptămâni mai înainte, mesageri ai curții veniseră la palatele lor și le înmânaseră personal răvașe scrise pe pergament și având întipărită emblema imperială – vulturul bicefal auriu. Erau invitații din partea țarului Nicolae al II-lea – invitații la un bal!

Cele mai înalte pături ale societății din Sankt Petersburg fremătau. Deși cuplul imperial se afla, în mod tradițional, în centrul societății rusești, Nicolae și Alexandra detestau viața socială agitată. Ei organizau rareori recepții și baluri, preferând

să trăiască retrași. Aceasta însă era o ocazie atât de importantă – împlinirea a două sute de ani de la întemeierea orașului Sankt Petersburg, capitala Rusiei – încât nici măcar cuplul imperial, care ura petrecerile, nu o putea ignora. Așa că Nicolae le-a oferit invitațiilor un bal tematic. Acestora li s-a cerut să vină îmbrăcați în veșminte specifice secolului al XVII-lea.

Entuziasmați, nobilii au dat buzna la croitori și creatori de veșminte luxoase, unde au cheltuit averi pe tunici de mătase și fir de aur, caftane tivite cu blană de samur și căciuli împodobite cu diamante și rubine. Marele duce Mihail, fratele mai mic al lui Nicolae, a împrumutat chiar un diamant de mărimea unui ou din bijuteriile coroanei, spre a-și împodobi cușma. (Dar în timpul ceremoniilor, neprețuita podoabă i-a căzut și nu a mai fost niciodată găsită.)

La ora opt fix, în sală a pătruns o fanfară de trompeți imperiali. Apoi s-au deschis imensele uși de mahon, înalte de aproape cinci metri, care duceau către apartamentele private ale familiei imperiale. Marele șambelan al curții a apărut. Bătând de trei ori din bastonul lui de abanos, el a anunțat cu glas răsunător:

— Maiestățile Lor imperiale!

În sală s-a așternut pe dată tăcerea. Bărbații au început să facă plecăciuni adânci. Femeile au făcut reverențe elegante. Țarul Nicolae al II-lea a intrat în încăpere.

Scund, cu o barbă îngrijită, tunsă scurt, și ochi albaștri, mari și blânzi, Nicolae nu părea deloc a fi impunătorul conducător al Rusiei. Și totuși, acest om modest și timid domnea ca un autocrat peste mai bine de 130 de milioane de supuși, stăpânind o șesime din suprafața de uscat a planetei – un teritoriu atât de vast, încât, atunci când noaptea se lăsa peste marginea apuseană a imperiului său, la frontierele estice răsărea soarele. Imperiul lui se întindea din Polonia până în Japonia și de la Oceanul Arctic la granițele Imperiului Otoman și ale Chinei. Era cel mai bogat monarh din lume: averea familiei sale fusese cândva estimată la 45 de miliarde de dolari

americani (la cursul actual). În fiecare an, avea un venit de 24 de milioane de ruble de aur (240 de milioane de dolari, în moneda de azi) de la trezoreria statului, ale cărei fonduri proveneau mai ales din taxele și dările impuse supușilor. Și, dacă voia mai mult, lua pur și simplu. Deținea treizeci de palate; avea domenii în Finlanda, Polonia și Crimeea (toate aceste regiuni făcând parte, pe atunci, din Imperiul Rus) și milioane de hectare de terenuri agricole, mine de aur și de argint, păduri și exploatări de petrol. Deținea o nesfârșită colecție de picturi și sculpturi neprețuite, cinci iahturi, două trenuri private și cai, trăsuri și mașini nenumărate. În taințele palatului imperial se aflau muni de bijuterii.

Iar toată această bogăție era pe deplin etalată în acea seară. Îmbrăcat precum Alexei I (blândul țar din secolul al XVII-lea pe care Nicolae, plin de nostalgie, îl admira fiindcă domnise, credea el, într-o epocă de pioșenie și de înaltă moralitate), el purta un caftan de catifea roșiatică, brodat cu fir de aur, ale cărui manșete și guler străluceau de diamante. Avea chiar și sceptrul original al lui Alexei, brățările de perle și cușma tivită cu blană de samur a acestuia. Din păcate, șopti în taină, nemulțumit, un mare duce, Nicolae „nu era îndeajuns de înalt spre a fi demn de magnificele sale veșminte“³

Însă înfățișarea țarinei Alexandra i-a făcut pe mulți din sală să rămână muți de uimire. Aceasta purta o rochie de brocart auriu, pe care fuseseră cusute mii de diamante și de perle, care sclipeau orbitor; rochia costase un milion de ruble (zece milioane de dolari, în moneda de azi). Coroana ei, realizată cu măiestrie, scânteia, de asemenea, de diamante și de smaralde, iar cerceii din perle erau atât de grei, încât țarinei îi era greu să-și țină capul drept. La gât purta un pandantiv cu un safir albastru imens, de 400 de carate. „Era uluitoare“⁴, recunoștea un invitat la bal. Alții, în schimb, nu erau de acord: „Era îmbrăcată în brocartul greu de care era atât de mândră“, își amintea mai târziu o contesă răutăcioasă, „având diamante

risipite pretutindeni, într-o totală sfidare a bunului simț și a bunului gust.⁵

Imediat după sosirea cuplului imperial, orchestra a început să cânte o poloneză, care era în mod tradițional primul dans la balurile curții, iar Nicolae și Alexandra au început să danseze „cu solemnitatea cuvenită”⁶, spunea un mare duce, „deși nu manifestau nici cel mai mic entuziasm”. Chiar dacă era „împăratul și autocratul tuturor Rusiilor”, după titlul său oficial, Nicolae se simțea adesea cuprins de timiditate în societate, iar Alexandra era timorată și stânjenită.

Acum, oaspeții lor le urmau exemplul, rotindu-se și legănându-se, în ritmul muzicii. „Vârtejul valsului umfla rochiile doamnelor”, își amintea scriitorul francez Théophile Gautier, care asistase la un bal la palat cu doi ani în urmă, „iar micile mâini înmănușate care se odihneau pe epoleții dansatorilor, păreau niște camelii albe în vase de aur masiv.”⁷

Când orchestra a început să cânte un cadril, Nicolae și Alexandra au părăsit, ușurați, ringul de dans. El a început să se plimbe prin mulțime, salutându-i pe invitați, în vreme ce țarina discuta, vădit stingherită, cu un grup de doamne. Neplăcerea țarinei față de eveniment era evidentă, făcându-le pe unele dintre doamnele prezente să șusotească, cu palmele duse la gură. „Dansa groaznic”, remarca o prințesă, „și cu siguranță nu era o interlocutoare strălucită. Dădea impresia că [...] e pe punctul de a izbucni în lacrimi.”⁸

La miezul nopții, oaspeții au luat loc la masă, fiindu-le oferită o extravagantă cină franțuzească. S-a servit supă cu trufe și delicate pateuri cu brânză și fructe, urmate de sufleu de pui cu un sos bogat și rață friptă. În timp ce mesenii mâncau, servitorii îi serveau cu vin și coniac din carafe de cristal și cu cafea din vase de argint gravate. Șampania curgea în valuri, spumegând. „Era”, mărturisea un oaspete, „ca un vis trăit aievea!”⁹